

WILSON, Cheryl A. – FRAWLEY, MARIA H.: THE ROUTLEDGE COMPANION TO JANE AUSTEN. New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2022. 601 s.

Natália Kližanová

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2024.71.2.12>

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-7047-5956>

Spríevodca dielom anglickej spisovateľky Jane Austenovej (1775 – 1817) od vydavateľstva Routledge (*The Routledge Companion to Jane Austen*) ponúka interdisciplinárny a transkultúrny pohľad na jej dielo od akademikov z rôznych oblastí (literárnej vedy, histórie, rodových, sociálnych, rasových a kultúrnych štúdií) a z rôznych regiónov (Spojené štáty americké, Austrália, Kanada, Nórsko, Japonsko, Veľká Británia, Írsko), no tiež od členov spolok Jane Austenovej. Editorky Cheryl A. Wilsonová a Maria H. Frawleyová, obe pôsobiace ako univerzitné profesorky anglickej literatúry 19. storočia v USA, svojím rozsiahlym úvodom oboznamujú čitateľa s ich viacvrstvovým, no v zásade výberovým projektom, charakterizujú zvolenú metodológiu a determinujú jeho ciele. Projekt prichádza s detailným a so systematizovaným náhľadom na interpretáciu komplexného diela J. Austenovej a prináša koherentnú typológiu rôznych interpretačných postupov.

Prvá časť s názvom *Jane Austen's Works* (Dielo Jane Austenovej; všetky názvy a citáty preložila N. K.) odkrýva inovatívne pohľady na tradičné a známe kritické analýzy spisovateľkiných konkrétnych diel. Úvodná štúdia *Northanger Abbey and the Functions of Metafiction* (Opátstvo Northanger a funkcie metafikcie) o románe *Opátstvo Northanger* (1818) vyvracia tvrdenia

literárnych kritikov 19. storočia, že toto dielo nedosiahlo úroveň iných spisovateľkiných diel, a nahliada naň cez reflexiu pôsobenia metafikcie a satiry. V štúdiu *Sense and Sensibility, Novel and Phenomenon* (Rozum a cit, román a fenomén) sa Peter Graham zamýšľa nad prínosom románu *Rozum a cit* (1811) v čase jeho vzniku, pričom si všíma jeho umelecký dosah z hľadiska dnešných hodnôt. Susan J. Wolfsonová sa v štúdiu *Pride and Prejudice: Not Altogether „Light & Bright & Sparkling“* (Pýcha a predsudok: Nie celkom „lahké, jasné a iskrivé“) vracia k románu *Pýcha a predsudok* (1813), zameriavajúc sa na pálčivé problémy postavenia žien vo vtedajšej spoločnosti, ktoré sú v románe prekryté radostnými obrazmi z vidieckeho života anglických rodín vyššej strednej vrstvy. V stati *The Novelty of Mansfield Park* (Novosť Sídlu Mansfield) odkrýva jej autorka Emily Rohrbachová tie aspekty Austenovej románu *Sídlo Mansfield* (1814), ktoré zostali doposiaľ nepovšimnuté. Pýta sa napríklad, ako môže hlavná hrdinka nepohnúť ani prstom, a pritom dosiahnuť svoje, alebo čo si majú čitatelia myslieť o tom, že na udržanie morálneho života v Anglicku je potrebné vlastniť zámorskú plantáž s otrokmi. Štúdia *Emma, a Heroine* (Hrdinka Emma) o rovnomennom diele *Emma* (1815) vychádza z konceptualizácie Emmy ako hrdinky, čo si podľa autora kapito-

ly vyžaduje „chápať ju v kontexte dejín toho, čo Hollywood nazýva ‚silnými ženskými hlavnými postavami‘“ (strana 65). Rozsiahla stať Michaela D. Lewisa *The Politics of Friendship in Persuasion* (Zásady priateľstva v Láске slečny Elliotovej) otvára čitateľovi svet hlavnej hrdinky románu *Láska slečny Elliotovej* (1818) a jej eventuality osud v prípade, že by sa rozhodla prežiť inú verziu svojho života. Keďže priateľstvo a kompenzácia chýbajúcej lásky v rodine láskou medzi priateľmi sa rieši až v druhej polovici state, dĺžka tohto príspevku sa čitateľovi môže javiť ako neopodstatnená. Dôležitým materiálom pre poznanie osobnosti a diela spisovateľa býva aj korešpondencia. Práve na ňu zameriava pozornosť kapitola *The Historical and Cultural Aspects of Jane Austen's Letters* (Historické a kultúrne aspekty listov Jane Austenovej). Všetci si pritom aj materiálne aspekty ako písací stolík, ktorý si spisovateľka pri cestovaní vždy brávala so sebou, občasnú problémy s perami a atramentom či posudzovanie krásy alebo nečitateľnosti jej rukopisu. Štúdia *Setting at Naught All Rules of Probable or Possible: Jane Austen's Juvenilia* (Odmietanie všetkých pravidiel pravdepodobného a možného: Juvenília Jane Austenovej) rozširuje záber o „okamihy transgresie“ (strana 5) v Austenovej raných literárnych pokusoch.

Druhú tematickú časť *Historicising Austen: A Sampling* (Historizovanie Austenovej: Výber) tvorí dvanásť textov, ktoré osvetľujú spisovateľkine diela z hľadiska historických perspektív a usilujú sa postihnúť jej postupy. Úvodná štúdia *Touching upon Jane Austen's Politics* (Letný náhľad do pohnutí Jane Austenovej) upriamuje pozornosť na to, ako možno na pozadí vtedajších politických zmien vnímať Austenovej túžbu po spoločenských a rodových reformách, ktorá implicitne vyžaruje z jej kníh. Keďže súčasne s politickou nestabilitou percipovala aj ekonomické otrasy, ktoré na ženy doliehali, štúdia *Material Goods in Austen's Novels* (Hmotné statky v Austenovej románoch) situuje dobovú ženu medzi paragrafy a zákony o majetku, nehnuteľnostiach či dedičskom práve, a do okolností, za akých mohli ženy potenciálne svoju

ekonomickú pozíciu zlepšiť. Spoločným znakom príspevkov *From Jewelled Toothpick-Cases to Blue Nankin Boots: Austen, Consumerist Culture, and Narrative* (Od puzdier na špáradlá zdobených drahokamami po modré nankinové čičmy: Austenová, konzumná kultúra a príbeh) a *Bringing Her Business Forward: Jane Austen and Political Economy* (Vybaviť svoju vec: Jane Austenová a politická ekonómia) je analýza morálnych implikácií ekonomického správania literárnych subjektov. Príkladom môže byť postava z románu *Sídlo Mansfield* Fanny Priceová, ktorá za vreckové kúpi sestre knihy, aby aj ona mala šancu intelektuálne rásť, čím J. Austenová definuje vysoké cnosti tejto hrdinky. Trojica autoriek Linda Breeová, Elaine Banderová a Katie Halseyová zasadzuje tvorbu J. Austenovej do literárnej obce súdobých autorov. Odmalička extenzívne čítala čokoľvek, čo jej bolo prístupné, a už „veľmi mladá pristupovala k literatúre ako potenciálna spisovateľka“ (strana 146). Kriticky posudzovala nielen svojich kolegov, ale aj vlastnú literárnu tvorbu. V listoch priateľom a členom rodiny napríklad vysvetľovala intenciu udržať vierohodnosť svojich príbehov poctivou prípravou. Odlišnú tému a zároveň zaujímavú výzvu na výskum prináša príspevok *Jane Austen and Music* (Jane Austenová a hudba). Hudobné schopnosti ženy sa vo vtedajšej dobe považovali za nevyhnutnú súčasť ženského vzdelávania a ukazovali na spoločenskú príslušnosť ženy, išlo o záležitosť rodu.

V tretej časti knihy *Critical Approaches to Austen: A Sampling* (Kritické prístupy k Austenovej: Výber) sa rieši otázka, aký zmysel majú opakované vedecké interpretácie textov, hoci aj chápané z rôznych aspektov. Štúdie nadväzujú na doterajšie výskumy, ale predstavujú inovatívne kritické sondy do Austenovej prác. Napríklad Adela Pinchová sa vracia k prehovorom Austenovej postáv, ktoré sú také svojrázne, že patria k jedným z faktorov, pre ktoré táto spisovateľka výrazne prispela k historickému rozvoju románu. „Akoby sa tým chcela oslobodiť od epištólnych pokusov so svojej ranej beletrii“ (strana 277). Je známou skutočnosťou, že J. Austenová vo svojich dielach nekládla dôraz

202 na rozvoj dejových línií. Podľa tvrdenia William Galperina i sám Walter Scott, priaznivec tejto anglickej autorky, decentne poukázal na túto jej odlišnosť od súdobých autorov. Poetika fragmentu u tejto spisovateľky bravúrne nahrádza dejové nedokonalosti a často má väčšiu výpovednú hodnotu ako celok. Predmetom štúdie Sarah Ailwoodovej *Austen, Masculinity, and Romanticism* (Austenová, maskulinita a romantizmus) je vývin interpretácie mužských postáv, ktoré sú protipólmi súdobých romantických hrdinov – zamyslených samotárov. J. Austenová zasadzuje mužov doprostred spoločenského diania a venuje pozornosť nielen svojim „romantickým hrdinom“, ale aj marginálnym mužom, ktorí však istým spôsobom plnili kľúčové poslanie otcov, synov, bratov či priateľov“ (strana 318). „Zbožňujem Jane Austenovú, pretože má rada ženy“ (strana 333). Táto úvodná veta štúdie *Jane Austen Likes Women: Self-Worth, Self-Care, and Heroic Self-Sacrifice* (Jane Austenová má rada ženy: Sebaúcta, sebaopatera a hrdinské sebaobetovanie) vystihuje situáciu, v akej sa ocitli ženské postavy v knihách tejto autorky na prelome 18. a 19. storočia. J. Austenová oslobodzuje ženu od ťarchy konvencií, ktoré na ňu kladie spoločnosť, no zároveň na ňu, podobne ako iná anglická spisovateľka Mary Wollstonecraftová (1759 – 1797), nazerá kriticky. Obidve autorky napomínajú ženy, aby sa samy starali o vlastnú myseľ, dušu i telo, prirerane k svojej sebareflexii očakávali to isté od mužov okolo nich, a zdôrazňujú vyššie morálne princípy, keď občas musia obetovať svoje blaho v prospech blaha komunity. Interdisciplinárne prístupy tejto časti monografie odhalia nečakanú analógiu Austenovej s americkým tanečníkom Fredom Astairom (1899 – 1987). Paula Marantz Cohenová vysvetľuje, ako analogická kritika nachádza prekvapivé paralely medzi dvoma zdanlivo nesúvisiacimi umelcami. Rachel Canterová upriamuje pozornosť na odlišný druh analógie a na základe historického sledu prijímania Austenovej prekladov vyvodzuje recepciu tejto spisovateľky v globálnom meradle. Nie všade ju totiž vnímajú ako súčasť literárneho kánonu. Jej zvyčajnú povest' kritič-

ky spoločnosti dodnes narúša vo Francúzsku sentimentálny preklad jej knihy z roku 1821. Tretiu časť monografie uzatvára interpretácia z perspektívy kognitívnej literárnej vedy, ktorá J. Austenovú identifikuje ako detailistku, zaryto trvajúcu na presnosti faktov vyskytujúcich sa v jej prácach.

Časť *Austen's Communities: A Sampling* (Austenovej spoločensvá: Výber) obohacuje žánrový záber o nové a osobité východiská, ktoré prispievajú k šíreniu a súčasnému originálnemu vnímaniu Austenovej odkazu. Reflektuje problémy odrážajúce sa v umení a kultúre, prináša medzikultúrny rozmer a usiluje sa o hlbšie porozumenie celosvetovému fenoménu „austenmánie“. Populárna kultúra prináša najmä od deväťdesiatych rokov 20. storočia množstvo filmových a divadelných adaptácií jej kníh, čím rastie záujem o preklady. V tejto súvislosti až prekvapia široké aktivity spolkov J. Austenovej po celom svete, ktoré združujú záujemcov o zachovanie jej odkazu. Najstarším spolkom je Spolok Jane Austenovej so sídlom v anglickom Henfielde, najväčším Severoamerický spolok Jane Austenovej so sídlom v New Yorku, ktorý vydáva aj časopis *Persuasions: The Jane Austen Journal* s online verziou *Persuasions On-Line* (týmto témam sa venujú Alice Marie Villaseñorová a Susan Allen Fordová). Marina Canoová zas upozorňuje na nie vždy viditeľné súvislosti medzi vysokou a populárnou kultúrou: prezentuje akcie a vystúpenia (aj online) po roku 2010 a poukazuje na to, ako prchavosť niektorých z nich posilňuje vnímanie autorky ako anarchickej a nepredvídateľnej „Gaga Austenovej“ (strana 446) – do 21. storočia vstúpila J. Austenová ako celebrita podobne ako súčasná americká speváčka Lady Gaga. Tento príspevok dopĺňa vizuálne atraktívny ilustračný materiál v podobe plagátov, fotografií a obrázkov. Predmetom štúdie *Writing Community: Some Thoughts about Jane Austen Fanfiction* (Spisovateľská komunita: Zopár myšlienok o fanfiction Jane Austenovej) je základňa nadšencov, ktorí sa chcú spisovateľke priblížiť. Túžia jej príbehy naďalej prežívať, a tak pokračujú v jej naratívne vo vlastnej tvorbe, kde tvorivo a ori-

ginálne dopĺňajú voľný priestor, ktorý autorka ponechávala vo svojich románoch. Jeden z takýchto produktov ponúka štúdiá textov „*You Do Not Know Her or Her Heart*“: *Minor Character Elaboration in Contemporary Austen Spin-Off Fiction* („Nepoznáte ju ani jej srdce“: Rozvíjanie vedľajších postáv v moderných pokračovaniach Austenovej príbehov), kde sa v strede záujmu ocitla vedľajšia ženská postava románu *Pýcha a predsudok* Mary Bennetová. V týchto textoch sa Mary presúva z periférie do centra deja a z terča posmechu smeruje k intelektuálnosti, či dokonca až k feminizmu. Štúdiá *Live Austen Adaptation in the Age of Multimedia Reproduction* (Živá adaptácia Austenovej vo veku multimediálnej reprodukcie) upozorňuje na zaujímavý fenomén, že v dnešnej dobe sa ľudia tak ako nikdy predtým dostávajú ku knihám J. Austenovej cez ich adaptácie. Vedľajším produktom sú tu nové náhľady na ďalší potenciálny výskum autorky, nakoľko adaptácie reflektujú rýchle zmeny spoločnosti celosvetovo, čo so sebou prináša nové rozmery Austenovej diel.

Posledná časť *Teaching Jane Austen: A Sampling* (Učíme Jane Austenovú: Výber) obohacuje doterajšie pohľady o tému školskej výučby. Vzdelávacie aktivity prístupujúce Austenovej diela novým generáciám sú nielen dôležitou súčasťou výskumu, ale aj zaujímavým a podnetným čítaním pre širšiu verejnosť so záujmom o danú tému. Možno dúfať, že moderné metódy popularizácie Austenovej diela v školských triedach zakorenia v žiakoch a študentoch celoživotné nadšenie pre túto výnimočnú spisovateľku. Martha Stoddardová Holmesová traktuje systematický postup pri zaraďovaní filmového umenia do svojho kurzu o J. Austenovej. V štúdiu podrobne prechádza jednotlivými štádiami predstavenia autorky študentom cez filmové adaptácie jej kníh a ich interpretáciu následne k samotným knihám. Cieľom je sprístupniť Austenovej dielo aj študentom, ktorí odmietajú čítanie, pričom autorka štúdie dúfa, že okrem filmového umenia sa študenti naučia kriticky analyzovať aj umeleckú literatúru. V závere podáva praktické rady pre učiteľov, ako sa na takýto typ kurzu pripraviť. Skúsenosti pri

tvorbe a realizácii kurzu o J. Austenovej v online priestore sprostredkováva aj štúdiá *Myth, Reality, and Global Celebrity: Teaching Jane Austen Online* (Mýtus, realita a svetová celebrita: Online výučba Jane Austenovej). Žánrový záber tejto časti knihy dopĺňa stať *Epistemic Injustice in *Pride and Prejudice* and *Mansfield Park*; Or, What Austen Teaches Us about Mansplaining and White Privilege* (Epistemická nespravodlivosť v *Pýche* a *predsudku* a *Sidle Mansfield*; alebo čo nás Austenová učí o mansplainingu a bielom privilégium), kde učiteľia Tim Black a Danielle Sprattová opisujú, ako okrem klasických pedagogických postupov uplatnili vo výučbe experimentálny prístup vo forme podcastov. Realizovali ich samotní študenti a spomedzi tém o J. Austenovej si vybrali tie, ktoré považovali za dôležité pre nich a ich spolužiakov. Juliette Wellsová interpretuje výzvy v podobe otázok študentov, ktorí pri čítaní Austenovej diela pocítovali potrebu hľadať na ne odpovede: „Austenová je ťažká, lebo sa tam ‚nič ne deje‘... Austenovej romány sú ‚pre babenky‘“ (strana 549). Interkultúrne vplyvy možno pozorovať v štúdiu Kimiyo Ogawaovej, ktorá pri výučbe svojich japonských študentov vychádza z Yaeko Nogamiovej a jej manžela Sōseki Natsumeho, ktorí v roku 1926 preložili do japončiny román *Pýcha a predsudok*. Reflektuje spôsoby, akými sa ako učiteľka snaží uľahčiť študentom pochopiť túto autorku z hľadiska problematiky individualizmu či rodu. Tematický celok uzatvára štúdiá, ktorá predstavuje letnú školu „The Jane Austen Summer Program“. Prvýkrát sa uskutočnila v roku 2013 a ponúka podnetný diskusný priestor pre učiteľov, vedcov a fanúšikov J. Austenovej rôzneho veku, zamestnania a odbornosti. Text dopĺňajú tabuľky a grafy so štatistikami z každoročných podujatí ako napríklad počet účastníkov, mená prednášajúcich, vek účastníkov, percento rôznych odpovedí na otázky typu: „Ako veľmi ste si podujatie užili?“ a „Koľko ste sa naučili?“ (strana 583).

Na konci knihy je zaradený rozsiahly zoznam literatúry, ktorý môže čitateľovi slúžiť ako dobrá pomôcka pri orientácii v konkrétnych

204 témach. Štúdie nesú osobitý rukopis jednotlivých autorov, sú špecifické, koherentné z hľadiska fungovania celku, no zároveň pomerne všestranné. Jednotlivé texty sú relatívne náročné, niektoré až príliš dlhé. Dôkladný filologický rozbor občas spôsobuje, že čitateľ sa stráca v primárnej myšlienke, ktorá ho dovedie k úplne iným námetom a záverom, no práve to je dôležitým prvkom zmyslu celého projektu s perspektívou osloviť širokú čitateľskú základňu. Fakt, že monografia vyšla v anglickom jazyku, dovoľuje autorom štúdií neobmedzovať sa iba

na oblasť Veľkej Británie či Severnej Ameriky, ale percipovať postrehy z celého sveta, a tak demonštrovať inakosť interpretácie Austenovej v transkultúrnych súvislostiach. Prepájanie literárnovedných postupov, kultúrnohistorických prístupov aj aspektov populárnej kultúry odráža osobité miesto, ktoré má J. Austenová v súčasnosti v rôznych regiónoch sveta. Sprievodca nových podôb uchopenia tejto spisovateľky len potvrdzuje nadčasovosť jej tém a naznačuje množstvo otázok, ktoré môžu byť zdrojom ďalšieho výskumu.

Mgr. Natália Kližanová
Katedra anglistiky a amerikanistiky
Filozofická fakulta Univerzity Komenského
Gondova 2
811 02 Bratislava
Slovenská republika
E-mail: klizanova2@uniba.sk